

Civil Liability for Sporting Accidents (Based on Fault); a Comparative Study of Iranian and Common Law

Meghdad Mahmoodi Alami¹, Vahid Shojaei^{1*}, Mohammad Hami¹, Mohammad Sanaei²

¹Department of Sport Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran

²Department of Sport Management, Chalous Branch, Islamic Azad University, Chalous, Iran

Received: 2022/01/28

Accepted: 2022/03/13

Original Research

Abstract

Objective: Violence and harm are unintended consequences of the increasing development of competitive sports. This research seeks to examine the responsibility of athletes in sporting events and to determine the circumstances in which a person is held responsible. The role of fault in sports accidents in Iranian and common law is also examined.

Methodology: The method of this research is a comparative study of laws, regulations and legal documents of Iran and common law in the field of civil liability due to sports accidents (based on fault) and the strategy of conducting this research as a library.

Findings: When a person does a job carelessly and the result is harm to another, according to the law of the Commonwealth, the person who fails is liable. Determining the basis of liability and the athlete responsible for injury in sports accidents is an important issue in civil liability. In fact, civil liability seeks to restore the right to the victim and leave no harm without compensation. To identify the person responsible for sports accidents, one must refer to two important features of sports activities, namely, the doctrine of inherent dangers and the doctrine of risk acceptance.

Conclusion: The principle of inherent risk and acceptance of risk is also accepted in our law and the ability to cite is considered a criterion of responsibility, but this criterion does not negate the principle of fault and fault is at the heart of this concept of citation. Common liability arising from intent, intentional act and negligence is based on fault, although in certain circumstances non-fault liability is also considered. But in Iran, according to Article 1 of the Civil Liability Law, responsibilities are based on fault.

In order for a person to be held responsible, there must be a relationship between the damage caused and the damaging act, and this relationship must be proven. In Iranian law, to prove this causal relationship, one must look for the effective factor in causing the accident, while in common law, according to the principle of "only for this reason ...", they seek to eliminate the causes that did not play a role in the realization.

In situations where the injured party and the person who caused the damage were involved in the occurrence of the incident together, there are two ways to divide this responsibility in the law of our country: Against the person who has suffered damage. But in common law, two things happen: a) the degree of effectiveness of the cause b) the degree of guilt that is not accepted in our legal system. The amount and degree of guilt is also effective in compensating for damages, and if the cause of the damage is negligent and negligible, the courts can reduce his verdict.

Keywords: Athlete, Civil Liability, Sporting Accidents, Iranian Legal System, Common Law Legal System

* Corresponding author's e-mail address: shojaei.vahid@yahoo.com

مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی (مبتنی بر تقصیر) در حقوق ایران و کامن لا

مقداد محمودی عالمی^۱، وحید شجاعی^{۱*}، محمد حامی^۱؛ محمد سنایی^۲

۱. گروه مدیریت ورزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

۲. گروه مدیریت ورزشی، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۲

چکیده

هدف: خشونت و آسیب از پیامدهای ناخواسته گسترش روزافزون ورزش رقابتی است. این پژوهش به دنبال آن است تا مسئولیت ورزشکاران را در حوادث ورزشی بررسی کرده و شرایطی که یک فرد مسئول شناخته می‌شود را مشخص نماید. همچنین نقش تقصیر در حوادث ورزشی در حقوق ایران و کامن لا مورد بررسی قرار می‌گیرد. روش‌شناسی: روش این تحقیق مطالعه تطبیقی قوانین، مقررات و اسناد حقوقی ایران و کامن لا در حوزه مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی (مبتنی بر تقصیر) و استراتژی اجرای این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای بوده است. یافته‌ها: وقتی شخص کار را با بی دقتی انجام بدهد و نتیجه آن ضرر به دیگری باشد، بر اساس قانون کامن لا، شخص قصورکننده مسئول است. مشخص نمودن مبنای مسئولیت و ورزشکار مسئول آسیب در حوادث ورزشی مبحث مهمی در مسئولیت مدنی است. در واقع مسئولیت مدنی به دنبال آن است تا حق را به زیان‌دیده برگرداند و هیچ ضرری بدون جبران نماند. برای شناسایی مسئول حوادث ورزشی باید به دو ویژگی مهم فعالیت‌های ورزشی یعنی دکترین خطرات ذاتی و دکترین پذیرش خطر رجوع نمود. نتیجه‌گیری: اصل خطر ذاتی و پذیرش خطر در حقوق ایران نیز پذیرفته است و قابلیت استناد را معیار مسئولیت در نظر گرفته، البته این معیار اصل تقصیر را نفی نمی‌کند و تقصیر در دل این مفهوم استناد قرار دارد. واژه‌های کلیدی: حوادث ورزشی، مسئولیت مدنی، نظام حقوقی ایران، نظام حقوقی کامن لا، ورزشکار

مقدمه

در حقوق خصوصی مشخص نمودن مبنای مسئولیت مدنی بسیار پر اهمیت است. آنگونه که استارک^۱ می‌گوید مبالغه‌آمیز نیست که مسئولیت مدنی، مهم‌ترین امر در حقوق خصوصی است (Bahrami ahmadi, 2006). در مسئولیت مدنی گفته می‌شود که کسی نباید به کس دیگر ضرری وارد کند و هیچ ضرری نباید بدون جبران بماند. زمانی که صحبت از مسئولیت مدنی می‌شود دو طرف وجود دارند: طرف اول مرتکب فعل زیانبار است که نسبت به تکلیف خود مسئولیت دارد و طرف دوم فردی است که در نتیجه آن عمل آسیب دیده یا خسارتی به وی وارد شده است (Mahamoad, 2021). قواعد مسئولیت مدنی در مواردی آنچنان انعطاف می‌یابند که از کنار برخی خسارت‌ها بدون جبران عبور می‌کنند؛ به عبارتی برخی فعالیت‌ها که شاخص‌ترین‌شان فعالیت‌های ورزشی است از یک سو آسیب‌هایی را به همراه دارند و از طرفی از آنچنان ارزش اجتماعی و معنوی و مادی پیدا کرده‌اند که قواعد مسئولیت را به تطبیق با خود وادار می‌سازند تا حقوق مسئولیت مدنی که خواستار جبران همه خسارات است از شعار خود دست بکشد (Rezainejad & Rezainejad, 2016).

از دلایل مهم جرم نبودن حوادث ورزشی پذیرش ضمنی خطر است. در صورتی که عملیات ورزشی منجر به آسیب گردد ولی این آسیب در نتیجه عمد و بی‌مبالاتی و تقصیر نباشد مرتکب از هر نوع مسئولیت مبرا می‌شود (Lame, Davarzani, & Lotfi, 2020). رضایت زیان‌دیده در ابتدای امر در کامن لا^۲ یک دفاع کامل به حساب می‌آید و محاکم زمانی که تقصیر فردی که دچار حادثه شده با تقصیر فردی که سبب ایجاد مسئولیت می‌شد با حالتی که تقصیر فرد حادثه‌دیده به تنهایی موجب خسارت می‌شد تفاوتی قائل نبودند و در هر دو مورد فرد خسارت‌دیده را قائل به دریافت جبران ضرر و زیان نمی‌دانستند؛ اما امروزه دادگاه‌ها بین آنها تفاوت قائل شده و قاعده تقصیر مشترک را بر آن ترجیح می‌دهند. با این حال امروزه در نظام حقوقی کامن لا در معنای این قاعده اختلاف نظرهایی هست و دریافت معنای واحد از آن را دشوار می‌سازد. فعالیت ورزشی اغلب حوادثی ایجاد می‌کند که منجر به صدمات جسمی می‌شود. این خسارت شرعاً مستلزم جبران خسارت است و اساس آن تعهد به جبران خسارت وارده به شخص است. کسی که موجب ضرر و زیان دیگران شده مکلف به جبران خسارت وارده است (Mahamoad, 2021).

زمانی سخن از مسئولیت مدنی به میان می‌آید که زبانی نامشروع به دیگری وارد گردد. صرف ارتکاب تقصیر که خطر ایجاد آسیب به افراد را ایجاد کند، موجب ایجاد مسئولیت مدنی و متعاقب آن پرداخت دیه نمی‌شود (Safari & Ghodsi, 2021). تبدیل شدن ورزش به یک صنعت پر سود، موجبات افزایش انواع دعاوی حقوقی نسبت به آسیب‌های ورزشی گردیده است. افراد با توانمندی‌ها و قابلیت‌هایی که دارند می‌توانند برای خود کسب مقبولیت و شهرت کنند؛ اما این قابلیت و استعداد آنها در اثر عمل یک ورزشکار دیگر که می‌تواند عمدی یا سهوی باشد، زمینه کناره‌گیری فرد را از ورزش فراهم کند که همین امر باعث ورود بحث غرامت‌خواهی در اینگونه حوادث ورزشی می‌شود (Podosky, 1994).

ورزشکاران باید به این نکته توجه نمایند که هر فعل و عملی از آنها در ارتباط با ورزش، می‌تواند برای آنها مسئولیت حقوقی ایجاد نماید و باید وظایفی که مربوط به آنها است را رعایت نمایند. با توجه به اینکه ورزش و حوادث ورزشی دو جزء تفکیک‌ناپذیرند، آگاهی نسبت به ورزش برای کاهش آسیب‌های حقوقی و عوامل مؤثر بر آن

1. Starck

2. Common law

ضروری است و باید دانش مسئولیت مدنی ورزشی افراد درگیر در ورزش را افزایش داد، هر چند باید به این نکته توجه کرد که میزان آگاهی مربیان و ورزشکاران با حقوق ورزشی و آگاهی آنان از قوانین ورزشی حداقل است و اهمیت این موضوع اهمیت بیشتری می‌یابد (GHaderpor, Mirsoleymani, & Naderian, 2021). ورزشکاران باید توجه کنند که ورزش توأم با حادثه است و در صورتی که همه ارکان مسئولیت حاضر باشند و ورود ضرر آنها مسئول جبران خسارت وارد شده خواهند بود. این پژوهش در پی برطرف کردن ابهامات در زمینه آسیب‌ها و خسارات بدنی که به ورزشکار وارد می‌شود و همچنین مسئولیت‌هایی که ورزشکاران نسبت به یکدیگر دارند است که در نهایت جبران این ضرر و زیان را می‌پردازد و می‌خواهد به این سؤالات پاسخ دهد:

معیار مسئولیت ورزشکاران در برابر هم چیست؟ اگر مسئولیت ورزشکاران برابر هم براساس تقصیر است، میزان این تقصیر چیست؟ آیا اگر مقررات بازی به تنهایی نقض شود و از آن تعدی صورت پذیرد برای مسئول خواندن شخص کافی است؟ اصل قبول خطر از سوی فرد چگونه بر مسئولیت بازیکنان اثرگذار است؟ در نظام حقوقی کشور ما اینگونه سؤالات تاکنون بدون پاسخ مانده‌اند و به صورت جداگانه مطرح نشده‌اند و تعیین مرزهای دقیق مسئولیت و جبران خسارات ناشی از حوادث ورزشی و مقایسه آن با کامن‌لا از جمله مواردی است که تاکنون به آن پرداخته نشده است.

در این پژوهش ابتدا مفهوم و ماهیت و حیطه موضوعی تقصیر در دو نظام حقوقی ایران و کامن‌لا را مشخص کرده و به بررسی مسئولیت مدنی و منابع آن می‌پردازیم. در ادامه مبانی نظری مسئولیت مدنی را در کامن‌لا و ایران مشخص و سپس مسئولیت ورزشکاران در برابر هم و نقش تقصیر به عنوان ارکان مسئولیت را به صورت جداگانه مقایسه می‌کنیم.

۱- تقصیر

۱-۱- تاریخچه تقصیر

تقصیر از یک واژه فرانسوی^۱ مشتق شده است. تلاش برای اثبات تقصیر در قرن ۱۹ میلادی اهمیت یافت (Cooke, 2009). در کامن‌لا، اصل تقصیر زیان‌دیده که به آن اصل «تقصیر مشترک» می‌گویند ابتدای امر در حقوق روم بیان شد به نام قاعده همه یا هیچ چون رومیان معتقدند که یا خوانده کاملاً مقصر و ملزم به جبران خسارت است یا کاملاً تبرئه می‌شود. برخی از نویسندگان بر آنند که که شروع این قاعده سال ۱۸۰۹ در دادخواهی باتر فیلد^۲ علیه فاستر^۳ که قاضی به استناد به این قاعده رأی داد بر می‌گردد (James, 2006). اکنون از قاعده تقصیر مشترک به عنوان یک دفاع کامل یاد نمی‌شود و محاکم از آن به تنهایی برای تبرئه فرد مقصر استفاده نمی‌کنند (Fridman, 1999).

۱-۲- مفهوم و ماهیت تقصیر ورزشی

بر طبق عبارت ورزشی حادثه، تقصیر در دو حیطه مشخص می‌گردد: اولاً از جنبه موضوعی به دنبال تشخیص حوادث ورزشی هستیم؛ دوم اینکه حوادث از لحاظ مفهومی حیطه‌ای به غیر از قواعد عام پیدا می‌کند (Rezainejad & Rezainejad, 2016).

1. Faut

2. Butterfield

3. Foster

۳-۱- حیطه موضوعی تقصیر

در مسئولیت مدنی در ورزش باید بتوانیم مرزهای یک رشته ورزشی را تعیین کنیم یا به عبارتی حوادث ورزشی را تعیین نماییم که تعریفی که از آن آورده شده این است که حادثه ای است که در خلال فعالیت‌هایی که عرف آن را ورزشی دانسته و بر اثر آن آسیبی به یکی از عوامل درگیر در آن رشته ورزشی وارد شود. تعیین ورزشی یا غیر ورزشی بودن عمل بر مبنای عرف بین‌المللی است جز اینکه عمل نظم جامعه و اخلاق را زیر سؤال ببرد. مبحث مهم دیگر عنوان مکان و زمان ورزش مورد نظر است (Ahsani Forouz, 2013). در حالی که قوانین یک ورزش ممکن است رفتار قابل قبولی را برای یک رشته ورزشی تعریف کند، چنین قوانینی را نمی‌توان به عنوان رضایت ضمنی یک شرکت‌کننده برای دیگران نیز در نظر گرفت. اگر رفتار بازیکنان در چارچوب قوانین و مقررات رشته ورزشی باشد ممکن است مسئولیتی نداشته باشند (Kenny, 2020). مهم‌ترین اصلی که ما در مسئولیت مدنی در ورزش با آن درگیریم بحث خطرات ذاتی و قبول خطر در اینگونه فعالیت‌هاست بدون توجه به محل ورزش یا زمان اختصاص یافته به ورزش مورد نظر. آسیبی که در موقع گرم کردن اتفاق بیفتد اینگونه حوادث نیز شامل قواعد مشمول بر حوادث ورزشی می‌شود.

نکته مهم دیگر «زمان تمرین» در ورزش است. اگر در هنگام گرم کردن نیز آسیبی ایجاد شود، آن حوادث نیز مشمول قواعد حاکم بر می‌گیرند. با توجه به تعاریف آورده شده، حرفه‌ای بودن یا نبودن ورزش یا ورزشکار تأثیری از حیث توصیف حادثه با عنوان «حادثه ورزشی» نخواهد داشت. ذکر این نکته ضروری است که عواملی که موجبات مسئولیت در قواعد عمومی مسئولیت مدنی را فراهم می‌کنند با همان عوامل مسئولیت در ورزش تفاوتی ندارد. اینگونه بیان می‌شود که اگر مسئولیت مدنی را به منظور خاص آن، مسئولیتی بدانیم که براساس مقررات فرد برای جبران ضرر و زیان وارد شده به شخص دیگر قرار می‌گیرد و یا آن چیزی که به عنوان خطای مدنی در حقوق کامن لا دیده می‌شود و به علل ایجاد مسئولیت، خواه عمدی و خواه بر اثر غفلت در حقوق کامن لا و یا جرم و شبه‌جرم و یا تقصیر در فرانسه و یا تسبیب و مباشرت در ایران، آنگونه که در مقررات عام مسئولیت مدنی بیان می‌گردد، در مسئولیت ورزشی نیز به چشم می‌خورد (White, 1985).

در هر دعوا مطالبه ضرر و زیان خسارت ورزشی زیان‌دیده، باید در مقابل نظریه‌های خطر ذاتی و قبول خطر برای دفاع خواننده آماده می‌سازد. خواهان تنها در صورتی پیروز می‌شود که بر این دو پیروز شود. از جمله روش‌هایی که ورزشکار به آن متوسل می‌شود اثبات عدم اطلاع وی از خطر است.

فعل معقول (عملی که عرف آن رشته ورزشی است و غیر عادی محسوب نمی‌شود) معیاری دیگر برای اثبات مسئولیت عامل زیان در دعاوی مسئولیت مدنی ورزشی ارائه شده است (Deborah, 2010).

خروج از قواعد بازی نیز از جمله معیارهای احراز مسئولیت است. در این پژوهش که به دنبال اثبات مسائل مسئولیت ورزشکاران در مقابل همیم، وجود خطرات مقابل نیز واضح است؛ از این بابت به نظریه‌ای از سوی فلچر^۱ در باب مسئولیت مدنی اشاره می‌کنیم که می‌گوید: اگر آسیبی که دو یا چند نفر به همدیگر وارد می‌کنند از باب نوع و اندازه برابر باشد، مسئولیت بر اساس تقصیر است؛ در غیر این صورت حالت مسئولیت بر مبنای تقصیر در اینجا وارد نیست (Badini, 2006).

۲- مسئولیت مدنی

«مسئولیت مدنی» اصطلاحی نسبتاً نو در ادبیات حقوقی ایران به شمار می‌رود که معادل اصطلاح مسئولیت مدنی^۱ در حقوق فرانسه است. مسئولیت مدنی بخشی از حقوق مدنی است که در آن به بیان احکام تکلیف به جبران و تدارک خسارت وارد شده به دیگری پرداخته می‌شود. این اصطلاح با تصویب قانون ۱۳۹۹ به ادبیات قانون‌گذاری ایران وارد شده و در دکتترین حقوقی توسعه بسیار یافته و ادبیات وسیعی را به خود اختصاص داده است (Babaei, 2020). حقوق کامن لا مسئولیت را شامل عناصر زیر می‌داند:

الف- تعهد به مراقبت ب- ضرر پ- نقض عهد ت- رابطه سببیت (Carol, 2005). او اینگونه مسئولیت مدنی را تعریف می‌کند: مسئولیت مدنی از نقض وظایف یا تعهداتی که به موجب قانون ایجاد شده به وجود می‌آید که همه افراد را در بر می‌گیرد و نادیده گرفتن آن موجب ایجاد دعاوی جبران خسارت و ضرر از قبل مشخص شده نشده است.

در حقوق ایران مسئولیت اینطور تعریف شده که شخص باید خسارتی که به دلیل فعل او پدید آمده را جبران کند حتی اگر ضرر ناشی از تقصیرش نباشد (langerodi, 2010). در هر زمینه‌ای که فرد مطابق قانون مجبور شود که خسارات وارد شده به شخص دیگر را جبران نماید در مقابلش مسئولیت مدنی دارد (Flour, 1965). برای اینکه مسئولیت محقق شود وجود سه رکن الزامی است: الف- ضرر ب- فعل زیانبار پ- رابطه سببیت.

اگر در مال شخصی نقصانی به وجود آید یا سود و منفعت قطعی تلف شود و از بین برود یا اینکه به عواطف، احساسات، آبرو و سلامتی شخص آسیبی وارد شود، گفته می‌شود که خسارتی ایجاد شده و هدفی که مسئولیت مدنی دارد. جبران این ضرر به وجود آمده است. الف- ضرر معنوی ب- ضرر مالی (مادی) پ- ضرر بدنی سردسته زیان‌هایی‌اند که باید خسارات آن جبران گردد (Katouzian, 2010).

۱-۲- منابع مسئولیت در حقوق ایران

در نظام حقوقی ما همه مسئولیت‌ها بر اساس تقصیر نیستند از جمله قواعد و مقرراتی که در ارتباط با مسئولیت مدنی پیش از بقیه موجودند یعنی تسبیب و اتلاف. در اتلاف صرف وجود رابطه علیت عرفی بین عمل فرد و ضرر برای ایجاد مسئولیت کفایت می‌کند و لازم نیست که تقصیر فرد محرز شود؛ اما در تسبیب وجود تقصیر استنباط می‌شود زیرا مسئولیت شخص مالک در برابر ضرر و زیانی که من باب عمل زیان‌بار پدید می‌آید مشروط به بی تفاوتی او گشته است (langerodi, 2010).

در مورد اجماع مباشر و سبب در قانون مدنی، اصل را بر این گذاشته‌اند که مباشر مسئول است جز اینکه سبب قوی بوده باشد. برای توجیه این امر نیز بیان شده که از باب عقل، اسناد فعل به علل قریب و نه علل دور که سبب است واضح و مبرهن است (Katouzian, 1999). اگر ضرر مربوط در نتیجه همه عناصر باشد، مباشر و سبب به صورت برابر مسئولند و اگر رفتارشان تأثیر متفاوتی داشته باشد در این وضعیت هریک به اندازه تأثیر رفتار خود ضامنند (Katouzian, 2016).

ماده یک قانون مسئولیت مدنی تقصیر را مبنای مسئولیت دانسته که این امر یعنی خساراتی که به شخص دیگری وارد می‌شود باید عمدی یا بر اثر غفلت باشد. با بررسی در حقوق ایران مشخص می‌شود که قانون‌گذار ایران با مصوب کردن قانون مسئولیت مدنی به دنبال این نبود که قوانین مغایر را فسخ کند، همچنین قانونگذار با توجهی که به

جنبه‌های اجتماعی تقصیر داشته دنبال این نبوده است که تقصیر را یگانه عامل منحصر به فرد مسئولیت مدنی بیان کند (Aghaeinia, 2015).

۲-۲- مبانی مسئولیت در نظام حقوقی کامن لا

محاکم در قرن ۱۹ در حقوق کامن لا تلاش کردند حقوق خطاها^۱ را جایگزین حقوق خطا^۲ کند که از جمله روش‌هایی که استفاده شد می‌توان به افزایش مرز غفلت یا تقصیر و بیان آن به یک اصل کلی برای مسئولیت اشاره نمود (Carol, 2005). یک معیار و اصل واحد در کامن لا به عنوان مبنای مسئولیت مشخص نشده است. در واقع همان‌گونه که همواره در همه موارد مسئولیت براساس تقصیر مورد پذیرش قرار نگرفته، مسئولیت بدون تقصیر هم به عنوان اصل جایگزین ذکر نشده است. آنگونه که به نظر می‌رسد در مواردی اصل بر بی احتیاطی ورزشکار است. در کامن لا بنا را بر مسئولیت مبتنی بر تقصیر گذاشته‌اند و در مواردی که مربوط به ابزارآلات و اشیای ورزشکار که عموماً خطرناک به حساب می‌آیند شود مسئولیت بدون تقصیر ملاک قرار گرفته است.

در دعاوی که به دنبال جبران خسارت بر مبنای بی احتیاطی (تقصیر) هستیم ابتدای امر باید مشخص و اثبات گردد که عامل ورود زیان نسبت به زیان دیده یک تعهد داشته است که فرد با عمل خود آن را نقض نموده، که بر اساس آن اصل مجاورتی به وجود آمد و زمانی تحقق می‌یابد که یک نوع تعهد برای مراقبت حادث شود. به طور کلی در کامن لا سه نوع مسئولیت (مبتنی بر قصد عمد، غفلت و بی احتیاطی یا مسئولیت مطلق) وجود دارد که از بین موارد ذکر شده مسئولیت‌ها بر اثر قصد و غفلت و بی احتیاطی براساس تقصیر است.

۳- مبانی نظری مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی

۲-۳- نظریه خطر

دو تن از حقوقدانان فرانسوی به نام‌های سالی و ژوسران^۳ در تلاش برای گذر از کاستی‌های نظریه تقصیر، نظریه خطر را ارائه کردند. بر اساس این نظریه اشخاصی که برای دریافت سود محیط خطرناکی به وجود می‌آورند یا کار خطرناکی راه می‌اندازند مسئول ضرر و زیان ناشی از وضعیت خطرناک نیز هستند و بر طبق نظریه خطر برای خواننده فرض تقصیر پیش‌بینی شده است مثلاً اگر والیبالیستی رفتاری خارج از عرف والیبال انجام دهد مسئول است مثل اینکه به صورت حریف خود مشت بزند. بر مبنای این نظریه ملاک مسئولیت، رابطه سببیت بین فاعل و زیان ایجاد شده است. بدون توجه به مشروع یا نامشروع بودن عمل. در واقع هرکس مسئول جبران خسارات ناشی از رفتار خود است (Rassat, 1375).

۳-۲- نظریه تقصیر

قدیمی‌ترین نظریه‌ای که در اروپا در مبنای مسئولیت مدنی دیده می‌شود نظریه تقصیر است. اگر رفتار عامل زیان خطاکارانه باشد باید خسارت را جبران کند در غیر این صورت از پرداخت و جبران خسارت بری می‌گردد (Rassat, 1375). بر اساس این نظریه فقط شخصی که مقصر است باید ضرر را جبران کند مثلاً اگر فوتبالیستی با یک تکل

1. Law of torts
2. Law of tort
3. Sali & Zhosran

خشن موجب شکسته شدن میچ پای حریف گردد در صورتی که مشخص گردد این فرد مقصر است فقط خود شخص خاطی باید خسارت را جبران کند. بر اساس ماده ۹۵۳ قانون مدنی: تقصیر اعم است از تفریط و تعدی. طبق این نظریه نخست مسئولیت بر مبنای تقصیر است یعنی کسی مسئول است که یا افراط کرده باشد یا تفریط. دوم اثبات تقصیر بر عهده خواهان است. سوم تنها عامل معاف کننده مقصر نیروی قاهره است. براساس این نظریه، تنها دلیل توجیه کننده مسئولیت فرد برای جبران خسارت رابطه علیت بین فعل و زیان است (Katouzian, 1999).

۳-۳- نظریه تضمین حق

این نظریه که توسط بوریس استارک مطرح شده بیان می کند که هر شخص این حق را دارد که با سلامت و امن بتواند زندگی عادی خود را داشته باشد و حق و حقوق او تأمین گردد؛ یعنی همه ورزشکاران حاضر در یک میدان ورزشی حق دارند در چارچوب قوانین آن رشته فعالیت کنند و دیگران حق ندارند خارج از روح قوانین بازی به آنها آسیب برسانند. هیچ فردی حق ندارد این حقوق را نادیده بگیرد؛ پس اگر زمانی حقی از بین رفت و یا اینکه ضرری به وجود آمد خواننده جبران کند (Aghaei nia, 1999).

۴- مسئولیت مدنی ورزشی

آسیب عمدی به دیگران چندین سال است که در قانون مسئولیت مدنی مورد توجه قرار گرفته و به رسمیت شناخته شده است، تا جایی که اگر شخص با بی احتیاطی موجب صدمه و آسیب به دیگری شود قانون وی را مقصر می داند. ورزش نیز چون خود بخش مهمی از زندگی اجتماعی است و در سایر ابعاد زندگی اثرگذار است و در عین حال چون توأم با مسئولیت، آسیب و ریسک است از این قاعده مستثنا نیست. در ارتباط با مفهوم ریسک اینگونه بیان می شود که ریسک موضوعی است که به خود شخص برمی گردد و شخصی محسوب می گردد و ورزشکار اختیار دارد که در یک ورزش خاص شرکت نماید یا خیر ولی در زمینه مفهوم مسئولیت بحث متفاوت است زیرا زمانی که مسئولیت برای شخص به وجود می آید بجز خود شخص فرد یا افراد دیگری نیز درگیر می شوند.

در بیشتر موارد با وجود اینکه عامل زیان از نظرات مختلفی نظیر هشدار خطر، پذیرش یا تقصیر خواهان برای رفع مسئولیت خود بهره می جوید؛ اما آنگونه که برآورد می شود این نظریات در مورد خطراتی که ذات ورزش و متعارفند مقبول است. در مواردی که خطرات نامتعارف و غیر معمول وجود داشته باشد نگاه قانون متفاوت و جدیت بیشتری دارد و عامل ورود زیان باید آسیب و خسارتی که به فرد مقابل وارد کرده را جبران نماید. در محیط ورزش دو اصل کلی وجود دارد:

الف- قواعد خاص آن رشته ورزشی

ب- مقرراتی که تأمین کننده سلامت و ایمنی ورزشکاران است.

در حقوق ورزشی بیشتر تأکید روی گروه دوم (Aghaeinia, 2015) (۳۷۸). اگر کسی از قوانین بازی تعدی نماید و موارد ایمنی را رعایت نکند طبق قانون مقصر شناخته می شود و می توان گفت که تقصیر تجاوز از مقررات خاص رشته ورزشی است (Podosky, 1994). در مواردی که آسیب ایجاد شده حسب نقض مقررات رشته ورزشی باشد قانون آن را خطا می پندارد و بر طبق قوانین و مقررات رشته ورزشی با فرد خاطی برخورد می کند اما مواردی پیش می آید که عملی که یک ورزشکار مرتکب می شود با وجود اینکه نقض مقررات رشته ورزشی است بلکه ارزش های

اجتماعی را نیز نادیده می‌گیرد مثل تهمت، افترا، فحاشی ... که در این موارد در قوانین حقوق ورزشی قابل پیگیری نیست بلکه با این فرد خاطی به مثابه یک مجرم معمولی و براساس قوانین و مقررات مسئولیت مدنی برخورد می‌شود (Aghaeinia, 2015).

حقوق ورزش در سطح جهانی بسیار پیشرفت کرده و متخصصان زیادی در این حوزه فعالیت می‌نمایند و فدراسیون‌ها و باشگاه‌ها از متخصصان حقوق ورزش در بدنه و ارکان خود استفاده می‌نمایند؛ اما متأسفانه این علم در کشور ما جوان و نوپاست و از طرفی هم عدم استفاده از متخصصان این امر در ورزش ما نه تنها موجبات دعاوی حقوقی بسیاری در داخل کشور می‌شود بلکه شکست‌های زیادی را در پرونده‌های حقوقی بین‌المللی موجب شده است. در کشورهایی مثل آمریکا نوع زد و خورد‌های منجر به آسیب در جریان ورزش رایج است و پرونده‌های بسیار زیادی در این زمینه در دادگاه‌ها مطرح می‌گردد. در دادگاه‌های ایران، با وجود رضایت‌نامه شرکت‌کننده در مسابقه یا تمرینات باشگاهی، دفاعیات ورزشکاران آسیب‌زنده یا مربی تمرینی، بعضاً مورد قبول واقع نمی‌شود و مربیان یا ورزشکاران محکوم به جبران خسارت می‌شوند (Lame, Davarzani, & Lotfi).

۱-۴- مسئولیت ورزشکاران در برابر یکدیگر در حقوق ایران

اگر بخواهیم افراد مسئول در حوادث و خسارات ورزشی را مشخص نماییم ابتدا باید معلوم کنیم که مسئولیتی که افراد در ورزش دارند را به طور واضح تعیین نماییم و در ادامه این مسئولیت که فرد دارد را به عنوان وظیفه ورزشکار در نظر بگیریم. وظیفه را اینگونه تعریف می‌کنند: تعهد و مسئولیتی که یک فرد برای انجام فعل ویژه و نقض کردن وظیفه برای فرد مسئولیت و تقصیر ایجاد می‌کند. برای اینکه مسئولیت و تقصیر شخص در ورزش را معلوم کنیم ابتدا باید بررسی کنیم که اصلاً وظیفه مراقبتی در این زمینه موجود است یا نه؟ یا اینکه این وظیفه نادیده گرفته شده و همچنین ضرر وارد شده به صورت منطقی و حقیقی ایجاد شده باشد و در انتها اینکه رابطه سببیت بین وظیفه و ضرر وجود داشته باشد.

افراد ورزشکار باید از هم محافظت کنند و وسایل مجاز آن رشته ورزشی خاص را به کار برند. مثال‌های زیادی وجود دارد که ورزشکار عملی که انجام می‌دهد قانونی است ولی ابزار و وسایل به کار رفته مجاز و قانونی آن رشته نبوده است که در این صورت شخص مسئولیت دارد. ماده هفت قانون فوتبال در بند چهارم استفاده از هرگونه زیورآلات و لوازم اضافی را برای ورزشکار ممنوع دانسته است. دادگاهها همچنین عنوان کرده‌اند که ورزشکاران در مواقعی وظیفه دارند تا از یکدیگر محافظت نمایند.

از ورزشکار به عنوان کسی که آمادگی بدنی و قابلیت‌های ورزشی بالایی دارند یاد می‌شود ولی قانونگذار در ماده ۱۵۲ قانون مجازات اسلامی در بند ث ورزشکار را به معنای عام کلی و عام در نظر گرفته است. قانونگذار ورزشکار را کسی می‌داند که مشغول انجام یک ورزش به صورت حرفه‌ای یا غیر حرفه‌ای است. بین ورزشکاران رابطه‌ای که هست بر این اساس است که آنها قبول خطر نموده‌اند و خود با رضایت در این عمل زیانبار شرکت نموده‌اند. یک ورزشکار به یک دسته مقررات به صورت ضمنی پایبند است و همه خسارت بجز آسیب‌ها و خطاهای شدید و نامتعارف طرف مقابل خود را قبول کرده است و از طرح شکایت در این ارتباط خودداری نموده است. در رویه قضایی در حقوق فرانسه بیان شده که فردی که با رضایت خود در مسابقات مشت‌زنی شرکت کرد و در اثر ضربه مشت ورزشکار مقابل کور شده در دادگاه محکوم می‌شود زیرا ورزشکار آسیب‌دیده با رضایت خود در این مسابقه شرکت نموده است.

در دعاوی جبران خسارت، ورزشکار خواهان باید تقصیر خواننده و تفریط وی در اجتناب از خطر و تمهید وسایل ایمنی را اثبات کند.

نظریه‌ای هست که اگر ورزشکار خارج از زمین مسابقه مشغول تمرین باشد و با عمل خود آسیبی به دیگران وارد کند در برابر وی مسئولیت دارد. از طرفی یک نظریه دیگر اینگونه می‌گوید که اگر ورزشکار خارج از زمین بازی خود مشغول تمرین یا مسابقه باشد و سهواً به دیگری آسیبی وارد کند، چنین فردی مسئولیتی ندارد و در این ارتباط فرقی نمی‌کند فرد آماتور باشد یا حرفه‌ای یا اینکه مکان یا زمین، ورزشی باشد یا خارج از زمین ورزش باشد.

۵. نقش تقصیر در ارکان مسئولیت مدنی

۱-۵- عمل زیانبار و تقصیر

عمل زیانبار که از ارکان مسئولیت مدنی است در دو حالت عمل مثبت و ترک عمل اتفاق می‌افتد. برای تحقق مسئولیت‌های بدون تقصیر در نظام حقوقی ایران باید عمل مورد نظر نامشروع باشد. اگرچه نمی‌توان این امر را از ماده یک مسئولیت مدنی دریافت کرد ولی به هر حال ماده یک در مورد استثنایی که فرد بر حسب قانون ضرری به شخص دیگر وارد می‌کند؛ اما مسئولیتی برایش ایجاد نمی‌شود صادق است و بیان‌کننده آن است که اگر عمل شخص که از روی بی احتیاطی و عمد است بدون مجوز قانونی انجام شود، موجبات ایجاد مسئولیت را فراهم می‌کند برای مثال بازیکن بسکتبالی که برای جلوگیری از گل خوردن تیمش بازیکن حریف را که با پرواز به سمت حلقه در حال گل زدن است هل می‌دهد و بعد از این عمل بازیکن به تابلوی کنار زمین برخورد می‌کند و آسیب جدی می‌بیند اگرچه به نظر خودش خطای معمولی انجام داده ولی این رفتار خارج از قواعد و عرف رشته بسکتبال بوده و سبب ایجاد مسئولیت برای فرد خاطی می‌شود. از سویی این امر که عملی که برای شخص دیگر زیانبار است تقصیر به دنبال دارد یا نه، باید اینگونه گفت که زمانی مقررات اشخاص را مجبور کند تا عملی انجام دهد، شخص اگر این اعمال قانونی را انجام ندهد مقصر شناخته می‌شود. در کامن لا عمل مثبت مثل نظام حقوقی کشورمان تنها فعل مادی نیست و فعالیت‌هایی نظیر فسخ کردن بی دلیل و غیر متعارف قراردادها را هم شامل می‌شود و ترک عمل در اینجا به مثابه بروز جرم و ایجاد مسئولیت است (Ghasemzadeh, 2000).

در کامن علاوه بر عمل مادی اعمالی غیر مادی نظیر فسخ ناموجه قرارداد یک بازیکن با باشگاه نیز شامل می‌شود و در صورتی که این عمل انجام شود همانند انجام جرم و زمینه‌ساز مسئولیت است (Baker, 1991).

۲-۵- رابطه سببیت و تقصیر

لازمه تحقق مسئولیت مدنی تنها ایجاد خسارت، عمل زیان‌رسان و تقصیر کافی نیست، بلکه بین عمل زیانبار، ضرر حاصل و بی احتیاطی وجود رابطه سببیت الزامی است. این رابطه در شرایطی که علت اصلی ایجاد مسئولیت نیست بیشتر اهمیت می‌یابد. در نظام حقوقی کامن لا در صورتی خواهان پیروز می‌شود که بتواند این امر را اثبات نماید که عمل زیان‌بار خواننده سبب ورود زیان بوده در صورتی که موفق به انجام این کار نشود دادخواهی او رد می‌شود؛ اما در حقوق ما این شرط برای اثبات رابطه سببیت پذیرفتنی نیست بلکه عنصری که بیشترین نقش را دارد ملاک نیست (Ghasemzadeh, 2000). ضرورت وجود رابطه سببیت، به عنوان یکی از ارکان مسئولیت مدنی، در همه نظام‌های حقوقی پذیرفته شده است. در فقه و به تبع آن در حقوق ایران هرچند در اتلاف و تسبیب بر ضرورت وجود رابطه سببیت میان ضرر و فعل زیانبار تأکید می‌شود، منطق و عدالت حکم می‌کند که هیچ کس مسئول خساراتی که ناشی

از تقصیر یا فعل زیانبار او نیست، نباشد (Mohseni & Ansari, 2019). در کامن لا فردی که دچار خسارت شده باید بتواند اثبات کند که عملی که خوانده انجام داده، دلیل اصلی و طعی بروز خسارت بوده در غیر این صورت به ضرر وی تمام شده و دادخواست وی رد می‌شود؛ به همین دلیل در کامن لا قاعده فقط به این دلیل برای حذف اسبابی که دخالتی در ایجاد ضرر نداشته‌اند ایجاد شد. در نظام حقوقی کامن لا سهم وجود یا عدم تقصیر در یک خسارت برابر باشد این تقصیر باعث دریافت خسارت نمی‌گردد در حالی که در ایران این عامل مورد قبول برای تشخیص رابطه سببیت نبوده است و عاملی بیشترین و مهم‌ترین نقش را دارد ملاک عمل قرار می‌گیرد (Mohammadinezhad, 2013).

۳-۵- تقصیر و قطع رابطه سببیت

اسباب خارجی به سه دسته تقسیم می‌شوند: الف- قوه قاهره (مطابق ماده ۲۲۷ قانون مدنی ایران فورس ماژور یا قوه قهریه حادثه‌ای است که نمی‌توان آن را به متعهد مربوط دانست، اعم از اینکه ارتباطی با قلمرو فعالیت متعهد داشته و « حادثه غیر مترقبه » تلقی شود یا صرفاً ناشی از عوامل بیرونی و جدا از متعهد باشد). ب- تقصیر زیان‌دیده ج- تقصیر ثالث. این سه قسم وقتی با هم جمع می‌شوند و عمل زیان‌رسان کنار آنها می‌آید، به وجود آورنده مسائلی از جمله قطع رابطه سببیت می‌شوند که اهمیت زیادی دارد.

۱-۳-۵- قوه قاهره

در قانون م.م زمانی که نظریه قبول خطر را بپذیریم اگر تقصیر شخص و نیروی قاهره ضرری را به وجود آورند و قانون قوه قاهره را نادیده گرفته و شخص مقصر را ملزم به جبران خسارت می‌داند؛ اما در صورتی که ثابت شود ضرر حاصل در اثر نیروی قاهره بوده آنگاه فرد مقصر مسئول نیست زیرا رابطه سببیت قطع شده است.

۲-۳-۵- تقصیر مشترک

کشورهای مختلف با نظام‌های حقوقی‌شان از جمله نظام حقوقی کامن لا به بحث تقصیر زیان‌دیده بسیار توجه نموده‌اند که این امر جنبه‌های متفاوتی دارد؛ حالتی که خوانده نسبت به خواهان تقصیر بیشتری دارد که در این حالت به علت قصد عمدی که خوانده در عمل زیانبار خود داشته، موجبات قطع رابطه سببیت بین خسارت حاصل و عمل خسارت‌بار را فراهم می‌کند. در بعضی شرایط هم تقصیر فردی که زیان به او وارد شده شدت بیشتری دارد که عکس حالت قبلی به وجود می‌آید. در حالت تقصیر ثالث اگر خواهان بر اثر تقصیر خوانده مرتکب تقصیری شود باید وی را به عنوان فردی مسئول شناخت زیرا رابطه سببیت بین عمل عامل زیان و فعل زیان‌بار را قطع می‌کند؛ اما چیزی که در مورد موضوع تقصیر شخص ثالث اهمیت بسیاری دارد مؤثر جلوه کردن دو تقصیر و چگونگی تقسیم مسئولیت است.

در سالهای اخیر کامن لا دو اصل را برای تقسیم مسئولیت مشخص نموده است: الف- تقسیم مسئولیت بر اساس درجه تأثیر هر عامل ب- تقسیم بر مبنای میزان تقصیر هر عامل. با وجود این برخی متخصصان قاعده اول را قبول کردند و عده‌ای نیز معتقدند که بسته به اوضاع و احوال متفاوت باید بررسی لازم را به عمل آورد و درجه تأثیر و مسئولیت آنها را مشخص نمود (Rogers, 1994).

در نظام حقوقی ما نیز بعضی‌ها مسئولیت تضامنی را پذیرفته‌اند (Amiri Ghaem Maghami, 2000) و عده‌ای هم بر اساس میزان سهمی که هر فرد در میزان ورود خسارت دارند تقسیم مسئولیت را قبول کرده‌اند (Safaei,)

2016). در زمینه مسئولیت تضامنی باید عنوان کرد که ظاهراً منطقی است که خواهان بتواند به هر کدام از مقصران مراجعه کند و در مورد مقصران، زیان وارد شده به صورت مساوی تقسیم شود و شاید حکم مقرر در قانون مجازات در ارتباط مساوی بودن مسئولیت در مورد استقرار نهایی مسئولیت باشد. در حقوق ایران نیز مسئولیت تضامنی وجود دارد مانند ماده چهاردهم قانون مسئولیت مدنی از سویی اینگونه برداشت می‌شود که در حقوق ایران نیز باید مسئولیت بر اثر درجه تأثیر هر کدام از اسباب بین آنها تقسیم گردد و دادرسی نیز باید به این امر توجه و آن را بررسی کند.

۶. نقش تقصیر در اثبات و آثار مسئولیت مدنی

۱-۶-۱ اثبات آثار مسئولیت مدنی و تقصیر

سه نوع مسئولیت در نظام حقوقی ما مشخص شده است. الف-مسئولیت براساس تقصیر ب-مسئولیت مطلق ج-مسئولیت‌های مبتنی بر تقصیر فرد واردکننده زیان. در آن دسته از مسئولیت‌ها که تقصیر جزء عناصر مسئولیت تلقی می‌گردد، نقش عنصر تقصیر در تحقق مسئولیت است. البته این تقصیر باید توسط زیان‌دیده اثبات شود و خواهان باید به دادگاه ثابت نماید که بین ضرر مربوط و تقصیر خوانده رابطه‌ای از نوع سببیت عرفی برقرار است (Ghasemzadeh, 2000).

۲-۶-۲ نقش تقصیر در جبران خسارت

به دو صورت می‌توان جبران خسارت کرد: الف-برگشت به وضع قبلی ب- جبران ضرر از طریق دادن معادل آن ضرر.

امروزه رویه قضایی خواهان آن است که ضرر مربوط را با پول بسنجد. در مسئولیت‌هایی که تقصیر با پول سنجیده می‌گردد بر اساس هزینه‌ای که دادگاه اندازه‌اش را مشخص می‌کند، باید معادل میزان ضرری باشد که به فرد زیان‌دیده وارد شده است، نه اینکه بر اساس میزان تقصیر فرد باشد. در قانون مسئولیت مدنی طبق ماده چهاردهم هر موقع که ضرر حاصل در اثر بی احتیاطی بوده که بر اساس عرف می‌توان آن را نادیده گرفت و اینکه اگر واردکننده زیان برای اینکه بخواهد ضرر حاصل را جبران نماید دچار تنگدستی شود آنگاه حاکم می‌تواند به فرد تخفیف دهد (Safaei, 2016).

۷- ایرادات قابل استناد عامل ورود زیان

در ابتدای امر ورزش به عنوان عامل سلامتی و برتری افراد و قدرت‌نمایی آنها علیه یکدیگر به حساب می‌آید و آسیب‌های ورزشی را جزء جدایی‌ناپذیر ورزش به حساب می‌آورند؛ اما با پیشرفت ورزش و تجاری شدن آن و بروز حوادث و خطرات زیاد و نامعقول که حتی منجر به نقص عضو و در مواردی منجر به مرگ شخص می‌گشت سبب افزایش دعاوی مسئولیت مدنی شد ولی چون برقراری قواعد عام مسئولیت مدنی در این‌گونه دعاوی ورزشی ممکن نبود برای مثال زدن ضربه پا در کاراته امری عادی و جزء شرایط آن رشته ورزشی است و به همین علت افراد را نمی‌توان مسئول و ضامن دانست. از یک طرف وارد کردن ضربات در رشته‌های ورزشی و پربرخورد بر طبق قواعد و مشمول مقررات بازی‌اند و همچنین ورزشکارانی که در این رشته‌ها وارد می‌شوند و فعالیت می‌کنند خطرات و آسیب‌های این ورزش را می‌دانند، به آنها رضایت می‌دهند و برداشتی که می‌شود این است که ورزشکاران در این رشته‌ها اغلب خطرات آن را قبول کرده‌اند. فدراسیون‌های ورزشی در قوانین و مقررات خود اغلب خطاها و فعالیت‌های

ناقض مقررات را مشخص نموده‌اند که اگر شخصی از این قوانین تعدی و تجاوز نماید مسئول شناخته می‌شود. از طرفی اگر فردی مقررات را رعایت کند ولی با عمل خود خطایی مرتکب شود که در نتیجه آن به دیگری خسارتی وارد کند، بر اساس قاعده رضایت زیان‌دیده و پذیرش خطرات و قبول شرکت در عمل زیانبار بری می‌شود.

۱-۷- قبول خطر

از جمله نظریه‌هایی که برای دفاع از خاطی در مقابل شخص زیان‌دیده در محاکم مورد قبول است، پذیرش خطر است. خواننده برای براءت خود به این امر تأکید می‌کند که فرد خود خطرات آن رشته را قبول کرده و با علم و آگاهی کامل پا به عرصه ورزش گذاشته است. هرچند در اکثر ورزش‌های پر برخورد صدمه، خطر، آسیب و حتی فوتف بخش لاینفک آن ورزش است به گونه‌ای که با شنیدن نام ورزش خشن بوکس، این خصوصیات در ذهن انسان متبادر می‌شود؛ پس ورزشکار در این نوع از ورزش‌ها نمی‌تواند ابراز ناآگاهی نماید. البته در تمام موارد خواننده قادر به این نیست که خودش را تبرئه نماید. باید توجه نمود که توسل به نظریه قبول خطر فقط در مورد خطرات و آسیب‌های عادی و معمول آن رشته ورزشی می‌تواند مورد قبول واقع شود و از سوی خواننده برای دفاع مطرح گردد. قبول خطر و رضایت ضمنی ورزشکار صدمه‌دیده در همه حال سبب سلب مسئولیت خواننده نمی‌شود و فقط زمانی این پذیرش خطر مقبول است که بر طبق اجازه عرف یا قانون باشد (Noorbaha, 2008)؛ برای مثال یک هندبالیست با شرکت در بازی هندبال خطرات معمول این رشته را می‌پذیرد ولی این پذیرش خطر مربوط به خطاهای معمول و در چارچوب قوانین رشته هندبال است و این پذیرش به معنای قبول هر نوع خطا و آسیبی با روح این ورزش در تناقض است و خارج از قوانین رشته هندبال است مثلاً اینکه یک هندبالیست با مشت به صورت حریف خود بکوبد. در غیر این صورت نمی‌توان به قبول خطر استناد کرد زیرا خسارت وارد شده غیر معمول و غیر متعارف است و قطعاً خواهان نیز آن را قبول ندارد. رضایت زیان‌دیده، عنوان تقصیر را از بین نمی‌برد بلکه آثار ناشی از تقصیر که جبران خسارت است را به نفع عامل و به ضرر زیان‌دیده را ساقط و حق مراجعه زیان‌دیده را از بین می‌برد. محدوده تأثیری رضایت زیان‌دیده مطلق نبوده بلکه در صورت اضرار عمدی و در حکم عمدی و در صورتی که مربوط به جان و نفس و حقوق مربوط شخصیت مؤثر نیست. در آثار رضایت زیان‌دیده در محاکم حقوقی می‌توان گفت که رضایت اگر پس از ورود ضرر و در قالب ایقاع و از مصادیق ابراء ذمه باشد توسط محاکم با فرض طرح دعاوی منتج به صدور حکم بر بطلان دعوی می‌شود و اگر رضایت قبل از ورود ضرر و یا پس از ورود ضرر با توافق حاصل بین زیان‌دیده و فاعل زیان باشد با فرض طرح دعاوی، منتج به صدور گزارش اصلاحی می‌شود (Taghi Pourian, Niknejad, & Ismaili, 2021).

اگرچه خواننده خطرات و آسیب‌ها را قبول کرده اما این قبول خطر فقط در مورد خسارات عادی بوده و خطرات غیر عادی و غیر متعارف را پوشش نمی‌دهد (Shabani Moghaddam, Taheri, Yousefi, & Farahani, 2014)

۲-۷- هشدار وجود خطر

از مواردی که سبب کم شدن دعاوی ورزشکاران می‌شود اعلام موجود بودن وجود خطر است زیرا در ورزش فقط ورزشکاران مسئولیت ندارند و افراد دیگری که در بدنه ورزشند نیز شامل می‌شود که دادن هشدار و آگاهی به آنان می‌تواند سبب کم شدن آسیب‌ها و خسارات شود مثلاً در یک دسته ورزش‌ها مثل کاراته، کونگ فو و... نیاز به آن است که فرد توانایی بدنی بالایی داشته باشد که این امر با توجه به اینکه ممکن است ورزشکار علم و آگاهی و تجربه کافی نداشته باشد بر عهده مربی است که در این صورت اگر اتفاقی بیفتد و خسارتی برای ورزشکار ایجاد گردد و علت

قوی آن این باشد که مربی تذکرات مورد نیاز را در این زمینه به ورزشکار نداده در این صورت مربی مسئول است و باید ضرر وارد را جبران نماید (Nafziger, 2014).

۳-۷- تقصیر زیان دیده

در قانون تقصیر اینگونه تعریف شده: دادن فعلی است که افراد حسب قانون یا بر طبق عرف باید از انجام آن خودداری کنند یا اینکه باید عملی را انجام می‌دادند ولی از انجام آن پرهیز کرده‌اند (Scholar & Owen, 1995). در هر حالت تقصیر به سه دسته تقسیم می‌شود: الف- تقصیر عمدی ب- تقصیر غیر عمدی پ- تقصیر حکم عمد. اگر شخصی عمداً و با نیت وارد کردن ضرر به دیگری مرتکب شود تقصیر عمدی است؛ اما اگر فرد خود خواهان ایجاد ضرر و خسارت به دیگری نباشد ولی ناخواسته با عمل وی ضرری به وجود آید. در موردی هم که مرتکب خسارت به دیگری را نمی‌خواهد، ولی نسبت به آن بی‌اعتناست یا حرکتی انجام می‌دهد که به احتمال فراوان به اضرار دیگری ختم می‌شود، اقدام او در حکم عمد است. از جمله انواع تقصیر، تقصیر ورزشی است. در محاکم در زمینه دادخواهی‌ها برای جبران خسارت مسئولیت مدنی در ورزش عامل اصلی که خوانده برای جبران خسارت خود به آن اتکا می‌کند، تقصیر است. تقصیر: انجام عملی در سطح پایین‌تر از حد معمول است. البته در رشته‌های مختلف معیار رفتار معمول و متعارف متفاوت است برای مثال رفتار معمول در رشته فوتبال با رفتار معمول در رشته بوکس متفاوت است. همچنین در مواردی تقصیر به وجود می‌آید که ورزشکار در برابر حریف خود وظیفه و تکلیف داشته باشد و آن را نادیده بگیرد. همچنین اگر دنبال دریافت خسارت وارد است باید بتواند اثبات نماید که بین تقصیر مرتکب و نقض مسئولیتی که بر عهده فرد بوده است رابطه‌ای از نوع سببیت موجود بوده است (Anisi, 2016). نظام حقوقی آلمان تقصیر را مفهوم نسبی به حساب می‌آورد، اینگونه که تعدی به قاعده رفتاری در مقابل اشخاص تقصیر به حساب می‌آید که قاعده مذکور برای حفاظت و حمایت از آن اشخاص وضع شده است ولی در نظام حقوقی کشور فرانسه این نظریه پیروان زیادی نداشته است. در نظام حقوقی کامن لا در برخی از جرائم ویژه تقصیر به وجود می‌آید و برایش تعریف خاصی در نظر نگرفته‌اند. در برخورد و تصادف فرد با اتومبیل همین که فرد در مکان مورد نظر در لحظه برخورد بوده از علل ایجادکننده ضرر است؛ اما این‌گونه نظرات و دیدگاه‌ها به هیچ عنوان از میزان مسئولیت عامل کم نمی‌کند (Katouzian, 2010).

خواننده اگر خودش در ضرری که به او وارد شد مقصر باشد آنگاه نمی‌تواند داعی دریافت ضرر داشته باشد. این قاعده در نظام حقوقی اسلام و روم و همچنین در حقوق برخی کشورهای اروپایی وجود دارد؛ اما با توجه به اینکه در قاعده مذکور برای خطاها درجه تأثیرشان مشخص نشده در ایجاد کردن ضرر، اکثر کشورها آن را قبول ندارند. انتقاداتی به این نظریه وارد است که از جمله آن، این است که چرا خطای خواهان موجب این شود که خواننده از مسئولیتش مبرا شود. اجرای این اصل می‌طلبد که خواهان بر حسب تقصیرش نتواند ادعای دریافت خسارت کند. با توجه به آن اکثر نظام‌های حقوقی خواهان آنند که باید بین خواهان و خواننده مسئولیت تقسیم شود (حقوق انگلستان). نظام حقوقی ما نیز باید این رویه را دنبال کند زیرا در مواقعی که خواهان و خواننده مشترکاً باعث ورود ضرر شوند در واقع حالت خاصی است که دو ورزشکار با هم خسارتی را به وجود آورده‌اند.

همچنین اگر خسارتی که به وجود آمده به موجب عمل عمد زیانبار خواهان باشد؛ این عمل و اقدام فرد به زیان به خود عامل عدم دریافت خسارت است. در بعضی مواقع عرف یک فرد را عامل اصلی و قوی محسوب می‌کند مثلاً اگر وسایل و ابزاری که از طرف یک مربی در اختیار ورزشکار کم سن و سال قرار داده می‌شود و از سوی آن وسایل آسیبی

به فرد وارد شود، نمی‌تواند از وی خسارت بگیرد زیرا این خسارت ناشی از عمل و قصور خود است این امر بسیار مهم است که درجه تقصیر در این ارزیابی سهم زیادی دارد (Katouzian, 1999).

نتیجه

در بحث مسئولیت ناشی از حوادث ورزشی باید فعالیت ورزشی را به گونه‌ای تفسیر کرد تا هر نوع فعالیت ورزشی و در هر مکانی را شامل شود. نکته مهم در این زمینه قواعد مربوط به نحوه اداره بازی یا قواعد مصوب فدراسیون در ارتباط با آن رشته ورزشی است. نمی‌توان یک ورزشکار را صرفاً به این دلیل که یک دسته قواعد بازی را رعایت نکرده مسئول دانست که البته عکس نیز صادق است. در مواردی که ایمنی بازیکنان به خطر بیفتد و روح بازی خدشه‌دار شود مرتکب مسئول آسیب وارد خواهد بود ورزشکاران در صورتی که مرتکب خطاهای ذاتی آن ورزش شوند مسئول نیستند و دفاعی که واردکننده زیان از خود انجام می‌دهد توأم با موفقیت است. در مواقعی که خطرها و آسیب‌ها غیر معمول حادث شود عموماً از نظریه قبول خطر بهره می‌جویند که در اکثر مواقع به دلیل غیر متعارف و غیر معمول بودن آن از سوی آسیب‌دیده اینگونه دفاع از سوی زیان واردکننده رد می‌شود. البته در مواردی خواهان نیز خود مقصر است که این امر می‌تواند به خواننده کمک کند. در مواردی که به دلیل صدمات و خسارات ایجاد شده دعوی از سوی زیان‌دیده صورت پذیرد، واردکننده زیان می‌تواند به نظریات خطرات ذاتی و پذیرش خطر و تقصیر زیان‌دیده برای دفاع مؤثر رجوع کند البته این دفاعیات همواره منجر به برائت فرد نمی‌شود. این اصل به عنوان رویه قضایی در کشورهای دیگر سال‌ها قبل پذیرفته شده است. مسئولیتی که در زمینه حوادث ورزشی ایجاد می‌گردد انواع ورزش‌ها را شامل می‌شود. اصل خطر ذاتی و پذیرش خطر در حقوق ما نیز پذیرفته است و قابلیت استناد را معیار مسئولیت در نظر گرفته، البته این معیار اصل تقصیر را نفی نمی‌کند و تقصیر در دل این مفهوم استناد قرار دارد. طبق ماده یک قانون مسئولیت مدنی، مسئولیت عموماً از تقصیر حادث می‌شود اما نظام حقوقی ما مسئولیت بدون تقصیر را به طور کل انکار نکرده است و قبول دارد.

*در کامن لا مسئولیتی که به سبب قصد، فعل عمد و غفلت به وجود می‌آید بر اساس تقصیر است البته در شرایط خاص مسئولیت بدون تقصیر را هم مورد توجه قرار می‌دهند ولی در ایران بر اساس ماده یک قانون مسئولیت مدنی مسئولیت‌ها بر پایه تقصیر قرار دارند.

*برای اینکه فردی مسئول شناخته شود باید بین خسارت ایجاد شده و عمل خسارت‌آور رابطه‌ای وجود داشته باشد و این رابطه اثبات گردد. در حقوق ایران برای اثبات این رابطه سببیت باید به دنبال عامل مؤثر در ایجاد حادثه بود در حالی که در کامن لا با توجه به اصل « فقط به این دلیل...» به دنبال حذف اسبابی‌اند که نقشی در تحقق اتفاق نداشته‌اند.

* در شرایطی که زیان‌دیده و شخصی که عامل ورود زیان است با هم در وقوع اتفاق نقش داشتند برای تقسیم این مسئولیت در حقوق کشور ما دو روش وجود دارد: الف- تقسیم بر اساس میزان تأثیری که هر کدام از اسباب دارد ب- تضامن افراد مسئول در مقابل شخصی که دچار خسارت شده است؛ اما در کامن لا دو حالت اتفاق می‌افتد: الف- درجه تأثیرگذاری اسباب ب- میزان تقصیر که در نظام حقوقی ما پذیرفته نیست. میزان و درجه تقصیر برای جبران خسارت هم اثرگذار است و اگر عامل ورود زیان بی احتیاطی انجام دهد که قابل چشم پوشی باشد محاکم می‌توانند در رأی وی تخفیف قائل شوند.

منابع

- Aghaei nia, hossein. (1999). Criminal liability for sports operations. *Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 46(0), -.
- Aghaeinia, Hossein. (2015). *Sports law* (Vol. Mizan). Tehran: M.
- Ahsani Forouz, Mohammad. (2013). *Sports law with an attitude towards the sport of Taekwondo*. Tehran: Dadgoustar.
- Amiri Ghaem Maghami, Abdul Majid. (2000). *Law of Obligations, General Law of Obligations Legal Events*. Tehran: Mizan.
- Anisi, Mohammad Ali. (2016). *Civil liability and sports rights*. Tehran: Javdaneh Jangal Publications.
- Babaei, Iraj. (2020). The concept of civil liability. *Specialized scientific quarterly of legal encyclopedias*, 3(6), 11-29. doi:10.22034/law.2021.525159.1050
- Badini, Hasan. (2006). *Philosophy of Civil Liability*. Tehran: Publishing Joint Stock Company.
- Bahrani ahmadi, hamid. (2006). Responsibility Responsibility. In Imam Jafar Sadegh University (Ed.). Tehran.
- Baker, CD. (1991). *Tort*. London: Sweetand Maxwell.
- Carol, Harlow. (2005). *Understanding Tort Law*. London: Sweet & Max well.
- Cooke, John. (2009). *Law of Tort*. Edinburgh: Pearson Longman.
- Deborah, Healey. (2010). *Sport and the Law: ReadHowYouWant*.
- Flour, Jacques. (1965). *Cours de droit civil*. Paris: Polycopie
- Fridman, G.H.L (1999). *Torts*. London: Water Low Publishers.
- GHaderpor, Edris, Mirsoleymani, Mohammad Hossein, & Naderian, Masoud. (2021). The impact of mass media on the development of awareness of sports rights in the field of sports civil liability. *Contemporary research in sports management*, 11(21).
- Ghasemzadeh, Seyyed Morteza (2000). *The basis of civil liability*. Tehran: Dadgoostar.
- James, MD. (2006). Liability for professional athletes' injuries: a comparative analysis of where the risk lies. *Web journal of current legal issues*(1).
- Katouzian, Naser. (1999). Sporting error and sporting responsibility. *Journal of the Faculty of Law and Political Science*, 43(0), -.
- Katouzian, Naser. (2010). *Introductory course in civil law, legal events, civil liability*. Tehran: Publish publication.
- Katouzian, Naser. (2016). *Civil liability*. Tehran: Joint Stock Company Publications.
- Kenny, kalus (2020). *sports law: Contributing editors*.
- Lame, Ehsan, Davarzani, Mohsen, & Lotfi, Rahim. Civil liability of combatants for injuries.
- Lame, Ehsan, Davarzani, Mohsen, & Lotfi, Rahim. (2020). Civil Liability of Martial Artists for Inflicted Injuries. *Interdisciplinary Legal Research*, 1(3), 50-63. doi:10.29252/jilr.1.3.50
- langerodi, Mohammad jafar. Jafari. (2010). *Law terminology*. Tehran: Ganje danesh Library.
- Mahamoad, Mohammad Haimed. (2021). Civil liability for sports injuries. *Review of International Geographical Education Online*, 11(5), 1007-1015.
- Mohammadinezhad, Samira. (2013). The role of fault in civil liability and its comparison with common law. *Free legal research*, 18.
- Mohseni, Farid, & Ansari, Reza. (2019). The interaction of criminal liability and civil liability. *Legal Research Quarterly*, 22(86), 353-381. doi:10.29252/lawresearch.22.86.353
- Nafziger, James AR. (2014). International sports law: A replay of characteristics and trends. *American Journal of International Law*, 86(3), 489-518.
- Noorbaha, Reza. (2008). *General criminal law*. Tehran: Ganje Danesh Library.
- Podosky, Anthony. (1994). *Civil and Criminal Liability of Players*.
- Rassat, Michele -Lavre. (1375). *CIVILE RESPONSABILITE LA* (Mohammad Ashtari, Trans.). **Tehran:** Publication of lawyers
- Rezainejad, Homayoun, & Rezainejad, Amirhossein. (2016). Comparative research on athletes' civil liability (versus each other). *Quarterly Journal of Private Law Studies*, 46(4), 513-532. doi:10.22059/jlq.2016.60008
- Rogers, W.V.H (1994). *Winfield & Jolowics on Tort*. London: Sweet & Maxwell.
- Safaei, Seyyed Hasan. (2016). *Basic Civil Law Course, General Rules of Contracts* (Vol. 2). Tehran: Mizan.
- Safari, Mohsen, & Ghodsi, Seyyed Sasan (2021). An approach to the theory of civil liability resulting from the risk of injury. *Legal Research Quarterly*, 24(95), 81-106.
- Scholar, Byrnes, & Owen, David G. (1995). *Philosophical foundations of tort law: Oxford University Press on Demand*.
- Shabani Moghaddam, keyvan, Taheri, Hamid Reza , Yousefi, Bahram, & Farahani, Aboalfazl. (2014). *Sports law*. Tehran: Legal Thoughts.

- Taghi Pourian, Ali, Niknejad, Javad, & Ismaili, Mehdi. (2021). The nature and effects of damage in Imami jurisprudence and law. *Quarterly Journal of Islamic Jurisprudence and Law*, 17(64), 41-54.
- White, G. Edward. (1985). *Tort Law in America*. New York: Oxford University Press.